

Rodna ravnopravnost u sportskom izvještavanju u hrvatskim medijima - studija slučaja rukometnih prvenstava

Humel, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:576879>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ MEDIJSKE KULTURE

LUCIJA HUMEL

Rodna ravnopravnost u sportskom izvještavanju u
hrvatskim medijima – studija slučaja rukometnih
prvenstava

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc.dr.sc. Marina Đukić
Osijek, 2022.

SAŽETAK

Mediji i zaposleni u medijima imaju veliku odgovornost zbog svojeg utjecaja na današnje društvo. Kada dođe do stereotipa i uzroka rodne diskriminacije u sportu, njihova je uloga - između ostalog - poticati i ostvariti rodno ravnopravne standarde. Mediji imaju značajnu ulogu i odgovornost kada dolazi do borbe protiv rodnih stereotipa i prikazivanja sportašica.

Ključne riječi: rodna ravnopravnost, sportsko izvještavanje, rukomet, rukometašice, mediji

ABSTRACT

Media and those employed in that area have a great responsibility, because of their impact on today's society through media, when it comes to stereotypes and cause of gender discrimination in sport. Encourage and achieve gender neutral standards. Media have an significant role when it comes to battle of gender stereotypes and showing women athletes in the media.

Keywords: gender equality, sports reporting, handball, female handball players, media

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
pod naslovom _____

diplomski/završni

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

Sadržaj

1.	UVOD	5
1.1.	Problem i predmet istraživanja	5
1.2.	Istraživačka hipoteza	5
1.3.	Cilj istraživanja	6
1.4.	Metodologija istraživanja	6
2.	SPORT I MEDIJI	8
2.1.	Oblici sportskog novinarstva	9
2.2.	Sportski novinar	11
3.	SPORTSKO NOVINARSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ DANAS	13
4.	ŽENE U SPORTU	14
4.1.	Žene u sportu u Hrvatskoj	14
5.	MEDIJSKA POKRIVENOST ŽENSKOG SPORTA	16
5.1.	Kako se u medijima prikazuju sportašice?	16
5.2.	Seksizam u hrvatskim medijima	18
5.3.	Udio ženskog sporta u vijestima nacionalnih televizija u Hrvatskoj	19
6.	RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U RUKOMETU	21
7.	ISTRAŽIVANJE - STUDIJA SLUČAJA HRVATSKIH RUKOMETNIH PRVENSTAVA	23
7.1.	Prenošenje utakmica rukometnih prvenstava	23
7.2.	Novčane naknade hrvatskim rukometašima i rukometašicama	25
7.3.	Fizički izgled hrvatskih rukometašica	27
7.4.	Izvještavanje medija o hrvatskim rukometašicama	28
8.	ZAKLJUČAK	30
	LITERATURA	31

1. UVOD

Sport je područje opće kulture, u kojemu se – kao i u ostalim područjima – prenose društveni odnosi, moć i privilegija. Sport je područje u kojem se današnjica suočava s nizom predrasuda usko povezanim s viđenjima – kako muškaraca, tako i žena. Te su predrasude niz tjelesnih, društvenih, emocionalnih i spolnih podjela.

Etičnost prikazivanja žena u sportu, rijetka je u hrvatskoj literaturi. Jedino Gordana Vilović navodi kako je etika hrvatskog novinarstva „pala pred agresivnim zahtjevima tržišta i želje da novinski proizvod preživi u siromašnom društvu“ (Vilović, 2003: 969).

1.1. Problem i predmet istraživanja

“Sportaši su najveći promotori Hrvatske u svijetu.“ (J. Č., Goal, 2018.). Iako su sportaši najveći promotori Hrvatske u svijetu, sportašice trpe nejednak tretman od samih početaka. Tako se u medijima sportašice objektiviziraju što se da primijetiti u neprimjerenom isticanju fizičkog izgleda umjesto da se mediji fokusiraju na sportska postignuća iste sportašice. Također se objektiviziraju i kroz obrađenu tematiku, gdje se ženama nude manje ozbiljne i zabavne teme.

Predmet ovog istraživanja proizlazi iz definiranog problema objektivizacije sportašica. Završni rad je studija slučaja hrvatskih rukometašica koje su, nakon osvojene brončane medalje na Europskom prvenstvu u Danskoj 2020. godine, što je postao najveći uspjeh hrvatske reprezentacije, postale predmet objektivizacije medija, a to je njihov uspjeh samo učinilo manje značajnim.

Postavlja se predmet ovog istraživanja, a to je: ***Rodna ravnopravnost u sportskom izvještavanju u hrvatskim medijima – studija slučaja rukometnih prvenstava.***

U ovom radu istražiti će se sportsko izvještavanje hrvatskih medija tijekom i nakon rukometnog prvenstva „2020 EHF European Women's Handball Championship“ ili EHF Europsko prvenstvo u rukometu za žene – Danska 2020.

1.2. Istraživačka hipoteza

Nakon definiranja predmeta i problema istraživanja, potrebno je definirati temeljnu istraživačku hipotezu koja dokazuje ili opovrgava postavljene pretpostavke ovog završnog rada.

Temeljna hipoteza istraživanja postavljena u ovom završnom radu glasi: *Sportsko izvještavanje hrvatskih medija o rukometašicama tijekom i nakon rukometnih prvenstava nije rodno ravnopravno te je medijski prikaz rukometašica inferiorniji u odnosu na rukometaše.*

Postavljenom hipotezom se želi dokazati da hrvatski mediji prikazuju sportašice, u ovom slučaju rukometašice, inferiornijima u odnosu na rukometaše te ih se u medijima objektivizira i prikazuje tabloidno.

1.3. Cilj istraživanja

Cilj je teorijskog dijela završnog rada prikazati dosadašnje spoznaje o sportu i medijima, razvoju žena kroz sport, načinu na koji se žene prikazuju u medijima i kolika je ravnopravnost spolova u rukometu. To je uvod u praktični dio rada kojim bi se trebalo potvrditi ili opovrgnuti iznesenu hipotezu. Praktični dio rada je studija slučaja rukometašica na Europskom prvenstvu 2020. godine. Provedba ovog istraživanja na praktičnom će primjeru prikazati ulogu rukometašica u hrvatskim medijima.

1.4. Metodologija istraživanja

U svrhu izrade završnog rada korišteni su različiti metodološki pristupi radu. U izradi teorijskog dijela rada potrebno je istražiti, prikupiti i analizirati članke, knjige i radove te različitim znanstvenim metodama oblikovati teorijsku podlogu. U tu svrhu korištene su različite metode;

- Prema Glavaš „**induktivna metoda** je sistematska i dosljedna primjena induktivnog načina zaključivanja u kojem se temeljem pojedinačnih ili posebnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva i fakata dolazi se do općih zaključaka, od poznatih pojedinačnih pojava vrše se uopćavanja“ (2016., Zelenika, 2000:323). Ova metoda će se primjenjivati kroz sve dijelove istraživanja gdje je vlastiti zaključak izveden iz više spoznaja o rodnoj ravnopravnosti.
- Prema Glavaš (2016.) **metoda dokazivanja** je jedna od najvažnijih znanstvenih metoda koja se sastoji od skoro svih ostalih metoda. Zelenika (2016., 2000:334) to definira kao izvođenje istinitosti pojedinih stavova temeljem znanstvenih činjenica ili ranije utvrđenih istinitih stavova. U kontekstu ovog rada, metoda dokazivanja će se primjenjivati kod pokušaja dokazivanja postavljene hipoteze.

- Prema Glavaš „**metoda deskripcije** je postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja“ (2016., Zelenika, 2000:338). Ova metoda koristit će u čitavom teorijskom dijelu rada, kroz opisivanje činjenica o sportu, medijima, prikazivanjima žena i njihovoj povezanosti.
- Zelenika prema Glavaš (2016., 2000:339) definira **komparativnu metodu** kao proces u kojem se uspoređuju iste ili srodne činjenice, pojave, procesi i odnosi te utvrđuju sličnosti i razlike između njih. Koristit će se prilikom uspoređivanja prikupljene literature, podataka i činjenica kako bi se odabrale najprikladnije za ovo istraživanje. Također, uspoređivat će se primjeri rodne ravnopravnosti na primjerima rukometaša i rukometašica.
- Zelenika prema Glavaš (2016., 2000:339) definira **metodu kompilacije** kao „postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstveno-istraživačkog rada, odnosno, tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja“.

Objektivni dio rada uključuje prikupljanje, obradu i analizu potrebnih podataka i primjera rodne ravnopravnosti hrvatskih medija. Pri izradi objektivnog dijela rada koristit će se znanstvena metoda studija slučaja. Prema Glavaš (2016.) **metoda studije slučaja** predstavlja proces izučavanja pojedinačnog slučaja iz određenog znanstvenog područja. Ova metoda se odnosi na izučavanje rodne ravnopravnosti uz prikupljanje podataka potrebnih u kontekstu teme rade, gdje će se uz općenite primjere rodne ravnopravnosti od strane hrvatskih medija prikazati i rodna ravnopravnost kod sportskog izvještavanja o rukometašicama.

2. SPORT I MEDIJI

Sportska događanja izazivaju veliku pozornost gledatelja za što su najbolji primjeri gladijatorske igre ili antičke Olimpijske igre. Iako prenošene samo usmeno i dalje su privlačile veliku pozornost za to vrijeme. Rimska Acta Diurna smatraju se prvim pravim novinama jer su donosile dnevna izvješća sa sjednica Senata. U Acti Diurni se pisalo i o sportu. Prema Gašparić „najpoznatiji govornik onog vremena, Marko Tulije Ciceron, požalio se na svog izvjestitelja koji je samo donosio novosti o utrkama kola, a puno manje o političkim zbivanjima“. (2020., Vasilj prema Miljanić, 2014:18)

U svom radu, Rodek (2018:115) navodi kako su novine bile prvi pisani izvori za praćenje aktualnih sportskih događanja. Godine 1792., Engleska je prva objavila sportski časopis pod nazivom „Sporting Magazine“ sa isključivo sportskom tematikom. Godine 1821. objavljen je prvi sportski dnevnik pod nazivom „Sporting Life“. Sredinom 20. stoljeća i drugi se mediji okreću sportskoj tematici – „najprije radio, a potom i televizija“ (Rodek, 2018., str. 115).

Hrvatska povijest sportskog izvještavanja krenula je s prvim sportskim časopisom pod nazivom „Sport Dalmato“, objavljenim 1890. godine u Splitu. Osnivač je bio Ante Parać koji je izvještavao o svim važnim sportskim događanjima na području Dalmacije. (Rodek, 2018.)

Nakon pojave radija i televizije, ne samo u Hrvatskoj nego i u ostatku svijeta, počinju se prenositi sportska događanja svim slušateljima i gledateljima, čemu su doprinijeli i prijenosi uživo koji su povećali interes za sportska događanja općenito. (Beck i Bosshart, 2003)

Od samog početka sporta u medijima, o sportu se izvještava u svim oblicima i postao je dio svakodnevice brojnih ljudi. Praćenje sporta i trenutačnih zbivanja u raznim granama sporta i sportaša pruža određenu razonodu. Coakley (2015.) navodi kako mediji pružaju informacije, mogućnost interakcije s drugima i zabavu, bez obzira na dob. Beck i Bosshart (2003.) navode kako je u modernom društvu sport postao jedan od temeljnih izvora zabave. Samim time je porasla potražnja za prijenosom uživo aktualnih sportskih događanja te sport i mediji postaju sve više simbiotski povezani. (Bartoluci, 2015.) Prema Gašparić, „Sport je područje kojemu masovni mediji posvećuju golemu pozornost. Gotovo nijedno područje nema toliko specijaliziranih izdanja, od dnevnih novina, radijskih i televizijskih postaja, do posebnih kanala, emisija, revija, časopisa, a o broju rubrika i nije potrebno ni govoriti“ (2020., Malović, 2005:305).

Medijsko pokrivanje sportskih događanja postaje dio marketinga, kako Coakley (2015.) navodi, „sport pruža sadržaj za sve oblike medija, a mediji publicitet i prihode onim sportovima koji su poželjni gledateljima“. Olimpijske igre su najveći sportski događaj koji se događa svake 4 godine i privlači veliku pozornost i gledanost diljem svijeta. Olimpijske igre u Londonu 2012. godine pratila je „21.000 predstavnika medija, među kojima i 95 hrvatskih, a pratilo ih je 4 milijarde ljudi diljem svijeta“ (Olimpijske igre London 2012., 2012).

„Globalizacija je u najvećoj mjeri doprinijela medijskoj ekspanziji sporta, no i prije njezina početka, od same pojave sporta, mediji su postali sastavni dio sporta, a on je postao sastavni dio njihova sadržaja.“ (Prema Gašparić 2020., Vasilj: 2014:18)

2.1. Oblici sportskog novinarstva

Sportski novinari ovise o mediju za koji rade te se moraju pridržavati unaprijed određenih pravila propisanih od strane medija, odnosno, medijske kuće za koju izvještavaju.

U tiskovnim medijima, sportsko novinarstvo nema dvosmjernu komunikaciju, ali usprkos tome, urednici posvećuju veliku pozornost sportu jer je sport zahvalan za praćenje u tisku. U gotovo svim dnevnim listovima postoje sportske stranice; novine ne moraju nužno biti isključivo sportske tematike. Sportske rubrike su postale sve mnogobrojnije i kvalitetnije u tiskovnim medijima. (Prema Gašparić 2020., Vasilj, 2014)

„Sport pronalazi svoj prostor u specijaliziranim sportskim dnevnim novinama, informativno-političkim dnevnim novinama, tabloidima, regionalnim i lokalnim novinama te specijaliziranim sportskim časopisima.“ (Prema Gašparić 2020., Vasilj, 2014:48) U specijaliziranim sportskim novinama omogućeni su kvalitetni sadržaji i točne informacije. Na naslovnicama novina ili portala najčešće završavaju teme kao što su rezultati ostvareni na velikim natjecanjima, nacionalne lige popularnijih sportova (ovisi o regiji). Ali isto tako, u specijaliziranim sportskim novinama se prikazuju i sportovi manje popularnosti u ostalim medijima ili amaterski pa čak i rekreacijski sportovi.

Sportska je rubrika popularna u informativno-političkim novinama, stoga i ima dosta prostora i relativno veliku pozornost. U takvim rubrikama, najveću pozornost dobivaju najpopularniji sportovi kao nogomet, tenis, košarka, utrke Formule 1, itd.

Tabloidi su vrsta tiskanog medija koji opstaje i skuplja pozornost praćenjem raznovrsnih afera poznatih osoba kojima pripadaju i najpoznatiji sportaši i sportašice. Prepoznatljiviji su po svojim kratkim tekstovima i šokantnim vijestima.

Regionalne ili lokalne novine daju pozornost klubovima i sportovima zastupljenim u regiji, općini ili gradu u kojem se izdaju te novine. One daju veći prostor i pozornost amaterskim sportovima i klubovima te događajima koji nisu popularni na nacionalnoj razini.

Prema Gašparić (2020.), specijalizirani sportski časopisi, izlaze na tjednoj, mjesečnoj ili čak na godišnjoj bazi. Oni svoj sadržaj temelje na svim sportovima iako postoje časopisi koji su specijalizirani isključivo za jedan sport. Teme i priče u takvim specijaliziranim časopisima su najčešće dublje istražene, detaljnije i sadrže gledišta iz različitih kutova (2020., Vasilj, 2014.).

Prema Gašparić (2020.), radijski sportski novinar lakše približava sportska događanja slušateljima. Svojim glasom i artikulacijama približava događanja tijekom prijenosa uživo. Prema Vasilju (2014.) radio: „poučava, informira i zabavlja, stvara slike u umu slušatelja, dobrodošao je prijatelj, koristi široki raspon glasova, prirodnih zvukova, zvučnih efekata, glazbe i tišine, ostavlja dojam i dugo se pamti, brzo reagira, izvješćuje uživo s mjesta događaja te zna da je vrijeme kratko i da ga mora ekonomično iskoristiti“ (2020., Vasilj, 2014:143). U radijskom prenošenju sportskih događanja kroz godine, različitim iskustvima novinara, razvijeni su brojni načini prenošenja događaja, tako da danas razlikujemo: „Sportske blic-vijesti, sportski blok i informativne emisije, cjelodnevne sportske vikend-emisije te tjedne sportske magazine. Sportske blic-vijesti traju dvije do tri minute i mogu se emitirati svakih sat vremena. Iznose se najkraće vijesti iz sporta te ih čita voditelj. Sportski blok u informativnim emisijama sličan je blic-vijestima. On traje između tri i četiri minute te sadrži vijesti, izjave, blic-intervjue te ih čita voditelj. S druge strane, cjelodnevne sportske vikend-emisije sastoje se od brojnih žanrova uz glazbene predahe. Emisija se sastoji od reportaža, intervju, gostovanja u studiju, anketa, javljanja slušatelja u program te voditelja. Što se tiče tjednih sportskih magazina, oni se pripremaju tjednima i nisu vremenski ograničeni. Ono što ovu emisiju čini posebnijom od drugih je da zahtijeva istraživačko novinarstvo, predstavljanje talenata, ali isto tako govori i o problemima koji se javljaju u sportu.“. (Prema Gašparić 2020., Vasilj, 2014:166-169)

Sport doseže svoj vrhunac popularnosti nakon pojave televizije. Neosporno je da je televizija jedini medij takve snage i moći kad se u pitanje dovodi praćenje sportskih događanja. Najveću snagu i moć imaju televizijski kanali ili kuće koje imaju ekskluzivno pravo na prienos najvećih sportskih događanja, liga ili natjecanja u najpopularnijim sportovima. Slično kao i radio i televizija ima nekoliko vrsta sportskih emisija. Tjedni magazin ili pregled je emisija u kojoj se prikazuju pregledi sportskih događanja proteklog tjedna te najčešće sadržavaju gostovanja sportaša i sportašica. Možemo prepoznati još nekoliko vrsta: „Dnevna kronika je

specijalizirana sportska emisija koja se emitira nakon 22 sata. Žanr koji prevladava je vijest i izvješće te traju oko deset minuta. Zatim postoje i sportske vijesti koje su slične dnevnoj sportskoj kronici, ali su kraćeg oblika. Obiluju kratkim informacijama prezentiranim u obliku standardne vijesti. Tijekom sportskih vijesti na kraju se mogu vidjeti i sportske blic-vijesti u kojima se sažeto donose rezultati, ljestvice, najave sportskih događaja.“. (Prema Gašparić 2020., Vasilj, 2014:166). Također, postoji i kraći sportski blok u Dnevniku i sportske dokumentarne emisije koje donose presjeke karijera sportaša i sportašica.

Najpopularnije sportske emisije su one emitirane prije ili poslije izravnih prijenosa većih sportskih događanja. Kako navodi Vasilj (prema Gašparić 2020., 2014.), prosječnom pratitelju sportskih događanja su važne i najave, analize utakmice i pojedinačnih kvaliteta sportaša, te razmišljanja stručnjaka, sportaša ili trenera sa kredibilitetom u tom sportu koji gostuju u emisiji.

2.2. Sportski novinar

Glavna karakteristika sportskog novinara jest da on mora voljeti sport i samim time biti mu posvećen. Opća misao oko sportskih novinara jest da je to jedna od jednostavnijih grana novinarstva te da se sastoji od gledanja događaja, pisanja izvješća i kratke izjave, kada u stvarnosti sportski novinar prati sportaše na treninzima, natjecanjima i stalno je u vezi s trenerima, menadžerima i ostalim djelatnicima u sportu.

Malović (prema Gašparić 2020., 2005.) navodi kako su glavna obilježja sportskog novinarstva:

1. „Izvještavanje o sportskim natjecanjima, uključujući najave, izvještavanje s natjecanja, komentare i odjeke nakon njih.
2. Izrada profila: priča i portreta sportaša, predstavljanje novih igrača, trenera, novih sportova, analiza sezone i slično.
3. Praćenje negativnosti koje donosi sport, a koje su sve brojnije: podmićivanje sudaca, namještanje rezultata, doping, navijački izgređi i kazne sportašima.“ (Prema Gašparić 2020., Malović 2005:305, 306).

Vasilj (2014.) navodi kako su „poznavanje sporta, razumijevanje potreba recipijenata, poznavanje retoričkih pravila, poznavanje specijalnih vještina, tehnike pisanja i dobro poznavanje medija, opća naobrazba, razvijanje osobnosti i vlastitog stila rada, korištenje statistikom te pridržavanje zadanih rokova“ (prema Gašparić 2020., Vasilj: 2014:24) nužna

znanja kako bi svoj posao obavili na najvećoj mogućoj razini i konzumentima dostavili najkvalitetniji sadržaj.

Razlike između sportskog i klasičnog novinarstva, prema Ron Rapoportu, su sljedeće: „Sportski novinari su bliže ljudima o kojima izvještavaju, često su s njima, putuju na turneje i ostvaruju bolje kontakte; Sportska natjecanja pružaju mnogo više prostora da se odgovori na pitanje zašto je netko pobijedio ili izgubio, nego u slučaju s 5W u općem novinarstvu.“ (Prema Gašparić 2020., Prema Mencher, Malović: 2005:306).

Sportski novinari na televiziji, posebice sa ekskluzivnim pravima prijenosa događanja, najviše imaju prostora u napredovanju i prepoznatljivosti. Oni imaju mogućnost izvještavanja s velikih natjecanja. „Sportski televizijski novinari na nacionalnoj razini su u prednosti jer se mogu specijalizirati za određene sportove. Podjela se vrši tako da se svakom novinaru, uz jedan temeljni sport, kao što su nogomet, rukomet, košarka ili tenis, dodijele dva ili tri individualna sporta.,, (Prema Gašparić 2020., Vasilj: 2014; 164) Tako možemo prepoznati specijalizirane novinare za pojedine sportove u svakom mediju. To daje kredibilitet sadržaju te je značajno – i za publiku i za sportaše i sportske institucije.

3. SPORTSKO NOVINARSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ DANAS

Sport u Hrvatskoj izrazito je popularan; tim više jer Hrvatska kao zemlja postiže značajne rezultate u sportu u odnosu na broj stanovnika. Hrvatska se ističe u osvajanju medalja na velikim natjecanjima, posebice u kolektivnim sportovima kao što su nogomet (Svjetsko nogometno prvenstvo u Rusiji 2018. godine gdje je Hrvatska bila druga) i rukomet, ali i pojedinačnim kao što su tenis, atletika, skijanje, veslanje,... Hrvatska ima publiku koja pomno prati sport te je glavna zadaća sportskih novinara izvještavati o događajima gdje god nastupaju hrvatski sportaši i sportašice.

„Sportaši su najveći promotori Hrvatske u svijetu. Složit će se s time mnogi, a shvatila je to i Hrvatska turistička zajednica koja je odradila fantastičan posao u slaganju novog promotivnog spota Lijepa Naša.” (J. Č., Goal, 2018.) Razna međunarodna natjecanja i rezultati hrvatskih sportaša poput Luke Modrića, Sandre Perković, Gorana Ivaniševića, Domagoja Duvnjaka, glavna su tema hrvatskih tiskovina i portala te su i na televiziji i radiju. Sport je Hrvatima važniji od drugih tema, no upitno je stanje sportskog novinarstva na što je odgovorio predsjednik Hrvatskog olimpijskog odbora Zlatko Mateša: „Teško da će se ponoviti enciklopedist poput Žarka Susića, no to ne znači da je sportsko novinarstvo u Hrvatskoj loše, dapače! Ono je na vrlo visokom nivou, promiču se pozitivne vrijednosti, a osuđuju negativne, sportovi se prate profesionalno. Usudio bih se stoga reći da je sportsko novinarstvo danas perjanica novinarske struke u Hrvatskoj.“ (N. M., Tportal, 2010.)

Hrvatska radiotelevizija javan je servis, stoga mu je obveza u određenom postotku programa prenositi sadržaj sportske tematike, dok RTL televizija i Nova TV veliku pozornost posvećuju sportskim sadržajima. RTL ima ekskluzivna prava na europska i svjetska prvenstva u rukometu, a oboje – i Nova TV i RTL – prenose najveće sportske događaje u profesionalnim borilačkim sportovima.

Sportska televizija prenosi sportove manje popularne u Hrvatskoj, kao što su judo, pikado, biljar ili biciklizam.

Drugi program Hrvatskog radija prenosi važne utakmice, dok se vikendom emitiraju sportske emisije. Sportske Novosti su jedine specijalizirane sportske novine u Hrvatskoj. (HRT, 2022.)

4. ŽENE U SPORTU

Žene u današnjem modernom sportu trpe nejednak tretman od početaka. U Ateni 1896. godine, na prvim modernim Olimpijskim igrama, žene nisu imale pravo nastupati jer je osnivač, Pierre de Coubertin, smatrao kako bi ta sudjelovanja žena bila „nepraktična, nezanimljiva, neestetska i nekorektna“ (prema Ožbolt 2020., Wood, 2010.). Žene su dobile pravo nastupa na Olimpijskim igrama četiri godine kasnije, ali su nastupale u manjem broju sportova nego muškarci.

Prema Ožbolt (2020.), prve ženske Olimpijske igre su održane 1922. u Parizu. Događaj je narastao još više tijekom drugog izdanja u Švedskoj 1926. godine – i po broju sportova i po broju gledatelja nakon čega je Međunarodni olimpijski odbor (MOO) zabranio korištenje imena olimpijski. Događaj je održan i 1930. u Pragu ali je u međuvremenu, dvije godine ranije, MOO postignuo dogovor sa organizatorima te je ženama dopušteno sudjelovanje na Olimpijskim igrama u Amsterdamu 1928. godine. Prvotni dogovor je nalagao da se žene natječu u svim disciplinama ali „samo pet je na kraju uključeno; trčanje na 100 i 800 metara, skok u vis, disk i štafeta 4x100 metara“ (prema Ožbolt 2020., Staurowsky, 2016: 260-261).

4.1. Žene u sportu u Hrvatskoj

„Sport kao globalni društveni fenomen teži naporu, izvrsnosti, fair playju, solidarnosti, kao i poštovanju za sve“ (prema Ožbolt 2020., Omrčen 2017:145). Kako navodi Kinkela (prema Ožbolt 2020., Kinkela i dr., 2011:121), razlike u razvoju ženskog i muškog tijela su biološki mjerljive te u određenim segmentima određeni spol pokazuje prednosti, ali je vidljiva „diskriminacija na temelju spola u svim poljima i na svim razinama sporta i fizičke aktivnosti“ (prema Ožbolt 2020., Oglesby 2007:3 cit. prema Omrčen, 2017:145).

Darija Omrčen (2017.) u svome radu analizira pravilnu upotrebu jezika u natjecateljskom sportu na osnovi rodne raspodjele i dolazi do zaključka kako je „posebna pozornost posvećena pravednoj upotrebi jezika u kompetitivnom sportu i znanstvenom pisanju“ (prema Ožbolt 2020., Omrčen, 2017:157). Njezino istraživanje ne obuhvaća pravilnu upotrebu jezika u medijskom izvještavanju.

Medijskom izvještavanju i objektivizaciji žena se posvećuju Lubina i Brkić Klimpak (2014.) u svome radu gdje ističu „kako su stereotipi vrlo učinkovit saveznik u medijskim pokušajima reprezentiranja žena spram muškaraca, a koji upućuju na očiglednu diferencijaciju“ (prema Ožbolt 2020., Lubina i Brkić Klimpak, 2014:214).

Kroz povijest je dominantni društveni oblik bio patrijarhalni sustav, danas još uvijek prisutan u našem društvu, zbog čega su žene u medijima objektivirane i seksualizirane, što je pogotovo izraženo u sportu. (prema Ožbolt 2020., Wensing i Bruce, 2003.).

Objektivizacija se najčešće manifestira u neumjerenom isticanju fizičkog izgleda žena u medijima, konkretno, u ovom radu, izgleda žene u sportu, gdje se u prvi plan stavlja njezin fizički izgled, a ne njezina sportska postignuća te je se prikazuje kao objekt muškoj populaciji.

Tiskani mediji objektiviziraju žene kroz izbor tematike. Za muškarce su „udarne i ozbiljne teme, a ženama manje ozbiljne i zabavne“ (prema Ožbolt 2020., Lubina i Brkić Klimpak, 2014:221).

Mediji objektiviziraju i seksualiziraju žene najčešće u svrhu novčanog profita (prema Ožbolt 2020., Lubina i Brkić Klimpak, 2014:228-229) čega konzumenti nisu ni svjesni. Mediji pružaju konzumentima dio strategije te ništa nije slučajno, a „otkrivaju se tek kada se medijske poruke analiziraju kao sistemi reprezentacije, kada se ispod slučajnosti svakodnevnog pokaže zajednička matrica“ (prema Ožbolt 2020., Milivojević, 2004:139). Što znači da je objektivizacija žena planirana strategija medija. Jedan od najvećih problema u raspravama o pravima žena i društvenom položaju žena je upravo takva medijska reprezentacija, no autorice Lubina i Brkić Klimpak mogućim rješenjem smatraju obrazovanje mlađih generacija koje neće znati za stereotipe tj. moći će „identificirati što uistinu znači sloboda izbora i kako se ona manifestira na individualnoj razini“ (prema Ožbolt 2020., Lubina i Brkić Klimpak, 2014:229).

5. MEDIJSKA POKRIVENOST ŽENSKOG SPORTA

Zrnčić, (2015.) u svome radu *Sustavni pregled rezultata istraživanja prikaza žena u medijima*, zaključuje kako i dalje postoji dominacija kod rodne raspodjele uloga centrirano na žensku seksualiziranost iz muške perspektive. Najčešće je primjetna kod „ženskih pitanja i tema“ koji sadržavaju tematiku poput majčinstva, kućanstva, modnih sadržaja. Mediji nose veliku odgovornost kad je u pitanju formiranje mišljenja i stavova te Zrnčić (2015.) zaključuje kako se mora promijeniti što se i kako prenosi u javnost.

Wensing i Bruce (2003.), u svome radu *Bending the rules: Media Representations of Gender during an International Sporting Event*, navode kako se sport javnosti u medijima prikazuje kao pretežito muško područje gdje su žene podređene muškarcima. Kada se izvještava o sportašima, pozornost je usmjerena na njihove sportske rezultate, snage, kvalitete, dok je u izvještavanju o sportašicama ograničena na njihov fizički izgled. Olimpijske igre su izuzetak kada je riječ o medijskom izvještavanju sportskih uspjeha sportašica jer se veći značaj pridodaje nacionalnoj pripadnosti nego rodnoj raspodjeli, stoga je i broj prikazivanja sportašica u medijima povećan, ali i dalje manji u usporedbi sa sportašima.

Autorica Katsarova (2019.) u svome istraživanju *Gender equality in sport: Getting closer every day*, dolazi do zaključka kako je od ukupnog broja sportaša, čak 40% sportašica, ali je samo 4% svih sportašica predstavljeno u medijima.

Horky i Nieland (2013.), u istraživanju *International Sports Press Survey*, u kojem su sudjelovale 22 zemlje, prikazuje kako je 85% članaka posvećeno sportašima u usporedbi sa sportašicama.

Ročić (2017.) u provedenom istraživanju *Prikaz žena na fotografijama objavljenima u Sportskim novostima u 2016. godini*, zaključuje kako dominiraju fotografije muškaraca, kvalitativno i kvantitativno. Rezultat od 136 fotografija na kojima su bile isključivo sportašice i 102 fotografije sportašica zajedno sa sportašima zaključuje rečenicom: „Ovi rezultati dokazuju da su u medijskom prikazu žene u sportu inferiorne u odnosu na muškarce, marginalizirane i podzastupljene“ (Ročić, 2017., str. 17.).

5.1. Kako se u medijima prikazuju sportašice?

Autorica Toni Bruce u svome istraživanju *The 15 rules of sports media representation of female athletes*, (2018., prema Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 39.) ističe 15 glavnih pravila kada je riječ o prikazivanju sportašica u medijima te ih dijeli u 4 kategorije:

„Starija pravila (još uvijek postoje, ali istraživanja sugeriraju da više ne prevladavaju):

1. Niže vrijednosti produkcije: prijenosi ženskog sporta rade se s manje kamera, manje statistike i manje ponavljanja akcija. Komentatori su uglavnom muškarci i malo znaju o sportašicama. Ukupna kvaliteta prijenosa je loša i ženski sport ispada dosadan.
2. Spolno obilježavanje: imamo nogomet, a imamo i ženski nogomet. Imamo Svjetsko prvenstvo, imamo i Svjetsko prvenstvo za žene. To je koncept rodnog obilježavanja - muški sport se opisuje samo kao „sport“, dok se ženski posebno naglašava.
3. Infantilizacija: u prijenosima (posebice tijekom 20. stoljeća) je bilo uobičajeno žene nazivati djevojčicama ili mladim damama. Problem nije bio u tome što se žene naziva djevojkama, već u tome što se taj princip primjenjuje samo na žene - muškarce se uvijek naziva muškarcima.
4. Nesportski aspekti: studije su pokazale visoku razinu pozornosti na osobni život, izgled i obitelj sportašica. Ova tendencija se smanjuje, ali nije nestala.
5. Usporedbe s muškim sportovima: Ona je ženski Usain Bolt. Takve izjave namjeravaju laskati ženama, ali su zapravo još jedan način na koji je muški sport predstavljen kao standard prema kojem se ženski sport treba prosuđivati.

Tvrdokorna pravila (uspostavljena i teško se mijenjaju unatoč učestalim kritikama):

6. Sportašice nisu važne: medijska pokrivenost ženskog sporta je vrlo niska.
7. Obvezna heteroseksualnost/prikladna ženstvenost: OK, možete biti sportaš, ali samo na ženski način. Ovo pravilo smatra da je ženstvenost nekompatibilna s fizičkom snagom. U prijenosima se naglašava heteroseksualna ženstvenost i u negativnom svjetlu se predstavljaju lezbijski identitet i mišićava muškobanjasta tijela.
8. Seksizam: ovo se pravilo usredotočuje na tijela sportašica, a ne na njihove sportske sposobnosti. To je posebice uobičajeno u Sjedinjenim Američkim Državama gdje se žene često u medijima prikazuju u „seksi pozama“.
9. Ambivalentnost: kada sportašice i dobiju značajnu medijsku pozornost, ona se dijeli na isticanje njihove snage, vještine i postignuća na sportskim terenima te na isticanje atributa povezanih s opisanom infantilizacijom, ženstvenošću i seksizmom. Te kontradikcije i dalje drže ženski sport izvan pravih sportskih „normi“.

Aktualna pravila (fokusiranje na situacije u kojima je praćenje sportašica slično onom muškaraca):

10. Sportašice u akcijskim slikama: u prijenosima i izvještajima ističe se ženska moć, snaga i atletizam. Istraživanja pokazuju da su slike sportašica koje se natječu slične onima muškaraca. Međutim, broj tih slika je još uvijek bitno manji.
11. Ozbiljne sportašice: žene se sve više prikazuju kao ozbiljne sportašice, s više usredotočenosti na njihove sposobnosti nego u prošlosti. To je osobito vidljivo na globalnim sportskim događajima poput Olimpijskih igara.
12. Uzorne sugrađanke: kada žene pobjeđuju, osobito ako su iz naše zemlje, vidimo ih kao osobe koje se zauzimaju za nas i na koje se treba ugledati. One su sve ono što bismo i mi htjeli biti, primjerice snažne i odlučne.
13. Naše i njihove: međutim, ti stereotipi vrijede samo za sportašice iz naše zemlje, a ne i za one druge. Naše sportašice su snažne i odlučne, uzorne građanke i ozbiljne sportašice, dok one iz drugih zemalja i dalje pretjerano feminiziramo ili su predmet seksizama.

Online prezentacija (novi trendovi u doba interneta)

14. Naši glasovi: sportašice i njihovi navijači sada mogu i sami kreirati medijsku scenu zahvaljujući internetskim stranicama, blogovima i društvenim mrežama. Internet je omogućio i „alternativnim glasovima“ da privuku pozornost medija.
15. Lijepa i moćna: sportašica sada može biti ženstvena, ali istovremeno i snažna i odlučna svjetska prvakinja. Na ovaj se dvojak način najčešće prikazuju sportašice koje su prisutne na društvenim mrežama. To je naročito došlo do izražaja u SAD-u, gdje su istraživanja pokazala da publika sportašice smatra atraktivnijima od manekenki. Teško je reći je li to uistinu pozitivan trend ili samo još jedan oblik seksizma. Posebice kad ta ista istraživanja pokazuju da se atraktivnima smatraju uglavnom bijele, vitke, visoke i heteroseksualne sportašice.“ (Bruce 2018., prema Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 39. - 41.)

5.2. Seksizam u hrvatskim medijima

Prema istraživanju koje je provedeno u svrhu izrade *Preporuka za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima*, (2019.) utvrđeno je kako se sportašice prikazuju drastično drukčije od sportaša. Sportske vijesti kojima su glavna tema sportašica i njezin sportski rezultat, s fotografijom i vijesti, pa čak i pojedinačnih vijesti iz svijeta ili ekipni ženski sport, čini čak 9 od 1510 vijesti. U *Preporuci za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima* također navode kako se odbojka „kodirala kao ženski ekipni sport, način prikazivanja nije oslobođen svođenja žena na objekt muškog pogleda i skretanje pažnje sa

sporta i sportašica, na njihov izgled: Odbojkaške guze su nam najdraže (Net.hr, 25.5.2012.).“ (prema Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 37.).

Većina članaka o sportašicama ima naslov koji u prvi plan stavlja izgled žene, stvarajući dojam da su sportašice vrijedne pažnje zbog izgleda, a ne sportskog rezultata: „Seksi bilderice očarale na EP-u u Zagrebu (tportal.hr, 15.5.2012.) Parada čvrstih guza: U Zagrebu održano EP u bodybuildingu (Jutarnji list 14.5.2012.), ili se u okviru sportske teme umetnu fotografije žena kao popratni sadržaj sportskog događaja čiji su akteri muškarci ili se sport samo koristi kao referenca.“ (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 37.)

Preporuka za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima (2019.), ističe jedan primjer „sirovog seksizma u medijima“ (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 38.): kada je na naslovnici *24sata* „objavljen uvredljiv i nedvosmisleni seksistički naslov *Curice, pakirajte torbice!*“ (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 38.), nakon što je Meksiko porazio Hrvatsku 3-1 na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Brazilu 2014., što je uzrokovalo protest javnosti da se novine *24sata* bojkotiraju, ali iz krivih razloga. Ne jer naslov ponižava sportašice, već zato što taj naslov ponižava Hrvatsku nogometnu reprezentaciju.

Najbolji primjer kako se sportašice prate u Hrvatskoj jest košarkašica Antonija Mišura koja nije praćena zbog vrhunskih rezultata i profesionalne karijere, već je tabloidno praćena zbog fizičkog izgleda. „Društvene mreže, Facebook i osobito Instagram, na kojima se sportašice samopromoviraju zbog potreba sponzora, ali i društvene klime, još su ih drastičnije u medijima svrstali u rubrike mode, ljepote i spektakla.“ (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str. 38.)

5.3. Udio ženskog sporta u vijestima nacionalnih televizija u Hrvatskoj

Cilj studije o *Ravnopravnosti između muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija*, koju je provela Agencija za elektroničke medije u sklopu studije *Jednakost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medijskih usluga* (2017.) Mediteranske mreže regulatornih tijela (MNRA), bio je prikazati prisutnost ženskog sporta u medijima, točnije sportskim vijestima i prikazati realnost spolova u sportu. (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 15.)

U Hrvatskoj su analizirani HRT – HTV1, RTL televizija, Nova TV periodično po jedan tjedan za veljaču, ožujak i travanj 2016. godine (ukupno su analizirana tri tjedna po televiziji). Na HTV1 su analizirana 2 sata i 49 minuta 14 sportskih vijesti, na Novoj TV 2 sata i 29 minuta,

dok je na RTL Televiziji analizirano 1 sat i 51 minuta sportskih vijesti. (Eibl, Redžić, Škarec, 2019., str 15.)

Analiza je pokazala kako od 370 sportskih priloga, muškom sportu pripada 86% tj. 319 priloga, ženskom sportu pripada 3,76% tj. 14 priloga, a sportskih priloga u kojima se pojavljuju muškarci i žene zajedno bilo je 9,94% tj. 37 priloga. Sportašice se tako češće pojavljuju u priložima gdje su zastupljena oba spola, nego same.

6. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U RUKOMETU

Na rukometnoj Završnici prvenstva Hrvatske 2019. godine provedeno je istraživanje “*Ženski sport nije pravi sport*”: negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj od strane autorica Bojić-Ćaćić, Greblo Jurakić i Ljubičić na kojem je sudjelovalo 289 rukometaša i 233 rukometašice koji su se natjecali na Završnicama prvenstva Hrvatske 2019. godine. Raspon dobi sudionika/ca istraživanja kretao se od 14 do 17 godina (Greblo Jurakić i ostali, 2021.). Najveći broj ispitanika uključenih u istraživanje krenulo se baviti rukometom u dobi od 8 godina te ih se većina njime bavila već 6 godina u trenutku provođenja istraživanja. Svi ispitanici sudjeluju u sportskim natjecanjima; 80% njih na državnoj razini, a čak 20% na međunarodnoj razini.

Instrumenti korišteni tijekom istraživanja bili su:

a) Upitnik izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama

Rezultati upitnika su pokazali kako mlade sportašice češće čuju komentare koji glase kako sportske aktivnosti kojima se bave, odnosno, rukomet, nije namijenjen djevojkama te upućuju na manju atraktivnost i vrijednost sporta u kojem sudjeluju. Prema dobivenim rezultatima, 94,5% rukometaša i 95,6% rukometašica susrelo se s navedenim oblicima negativnih stereotipa prema sportašicama. Dvije tvrdnje su se isticale: *Sport nije namijenjen djevojkama.* i *Ženski sport nije atraktivan.* Tvrdnju da su neki sportovi pregrubi za djevojke čulo je 87,4% rukometaša i 84,5% rukometašica. 81,9% mladića i 82,3% djevojaka je čulo tvrdnju kako su neki sportovi pregrubi za djevojke. 61,8% mladića i 65,1% djevojaka je čulo tvrdnju kako su djevojke preosjetljive da bi imale uspješne sportske karijere. 62,6% mladića i 58,9% djevojaka je čulo tvrdnju kako su nastupi ženskih ekipa u sportu dosadni, a 47,2% mladića i 58,6% djevojaka je čulo tvrdnju kako ženski sport nema publiku. Svaka druga djevojka i više od 40% mladića je čulo tvrdnju da “ženski” sport nije pravi sport. U usporedbi sa sportašima, sportašice češće čuju komentare, u svojoj okolini, kako ženski rukomet nema svoju publiku, tj. da nije *pravi sport*. (Greblo Jurakić i ostali, 2021).

b) Upitnik percepcije rodne (ne)ravnopravnosti u sportu

Rezultati upitnika koji su pokazali da djevojke izložene negativnim rodnim stereotipima, u većoj mjeri (prema upitniku izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama), značajno češće obavještavaju o neravnopravnom položaju naspram mladića koji treniraju

rukomet u njihovom klubu, u usporedbi s djevojkama koje su manje izložene negativnim rodnim stereotipima. (Greblo Jurakić i ostali, 2021.).

„Rezultati istraživanja pokazuju da se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela s negativnim stereotipima prema sportašicama. Sukladno očekivanjima, mlade sportašice su statistički značajno češće izložene stavu prema kojem sport nije aktivnost namijenjena djevojkama, odnosno, stavu koji podrazumijeva da sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan. Osim toga, djevojke koje se češće susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama statistički značajno češće navode kako mladići i djevojke u njihovom klubu ne treniraju u jednakim uvjetima te da se njihov uspjeh ne cijeni na jednaki način.“ (Greblo Jurakić i ostali, 2021., str. 96.).

7. ISTRAŽIVANJE - STUDIJA SLUČAJA HRVATSKIH RUKOMETNIH PRVENSTAVA

Hrvatska ženska rukometna reprezentacija osvojila je povijesnu brončanu medalju na Europskom prvenstvu 2020. godine u Danskoj. Dotad je najbolji plasman na europskim prvenstvima bilo 5. mjesto 1994. u Njemačkoj, a dvaput su bile 6. (1996. i 2008.). Na svjetskim prvenstvima dvaput su došle do četvrtfinala u kojima su pobijeđene (1997. i 2011.) te je hrvatska ženska rukometna reprezentacija imala i jedan nastup na Olimpijskim igrama, 2012. godine u Londonu.

Godine 2020. rukometašice su napravile povijesni preokret i osvojile broncu. Taj povijesni preokret prepoznat je i u sportskom izvještavanju u hrvatskim medijima. Rukometašice su u prosincu 2020. godine dobile dotad neviđenu pozornost. Hrvatski mediji taj povijesni uspjeh nisu prenosili samo kao povijesni sportski uspjeh žena u rukometu, već su rukometašice postale tabloidno praćene s naglaskom na fizički izgled i privatni život.

Kako je ranije navedeno u istraživanju *The 15 rules of sports media representation of female athletes* iz 2018. godine, autorice Toni Bruce (prema Ožbolt 2020.), možemo vidjeti primjere nekih pravila koji dokazuju rodnu neravnopravnost u prikazivanju rukometašica tijekom sportskog istraživanja.

Prvi i najbolji primjer bi bio: „Spolno obilježavanje: imamo nogomet, a imamo i ženski nogomet. Imamo Svjetsko prvenstvo, imamo i Svjetsko prvenstvo za žene. To je koncept rodnog obilježavanja - muški sport se opisuje samo kao „sport“, dok se ženski posebno naglašava“ (prema Ožbolt 2020., Bruce, 2018.) gdje se samo prvenstvo naziva EHF Europsko prvenstvo u rukometu za žene – Danska 2020.

7.1. Prenošenje utakmica rukometnih prvenstava

Jedno od starijih pravila koje glasi: „Niže vrijednosti produkcije: prijenosi ženskog sporta rade se s manje kamera, manje statistike i manje ponavljanja akcija. Komentatori su uglavnom muškarci i malo znaju o sportašicama. Ukupna kvaliteta prijenosa je loša i ženski sport ispada dosadan.“ (prema Ožbolt 2020., Bruce, 2018.) te još jedno koje se može primijeniti na ovaj primjer: „Sportašice nisu važne: medijska pokrivenost ženskog sporta je vrlo niska.“ (prema Ožbolt 2020., Bruce, 2018.).

„Dvoboj Hrvatske i Srbije igra se u utorak od 18.15 sati u Koldingu, a prijenos u Hrvatskoj možete gledati na programu Planet sport 1, koji je dostupan na A1 TV.“ (direktno.hr, 2020.)

Prvotno je utakmice ženske rukometne reprezentacije kroz cijelo Europsko prvenstvo prenosio ekskluzivni program A1 telekomunikacijske mreže – Planet Sport 1, dok je HRT otkupio prava za prijenos nakon što su rukometašice stigle do polufinala čemu su se i sami mediji začudili:

„Čudo se dogodilo: HRT će prenositi hrvatske rukometašice na završnici Europskog prvenstva: Hrvatska radiotelevizija otkupila je TV prava na završnicu Europskog prvenstva rukometašica, donosi HRT. Hrvatska ženska rukometna reprezentacija pruža sjajne izvedbe na ovoj kontinentalnoj smotri u Danskoj, gdje je po prvi put u povijesti osigurala plasman među četiri najbolje reprezentacije. Borbu za odličja uz studijsku emisiju, analizu i goste, moći ćete pratiti ovaj vikend i na HRT programu. HRT ima prava na tri susreta – oba polufinala u petak 18. prosinca i u nedjelju 20. prosinca, ogled u kojem Hrvatska igra (za 3. mjesto ili finale).“ (klikaj.hr, 2020.)

Slika 1. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (klikaj.hr, 16.12.2020.)

Dok, u usporedbi s hrvatskom muškom reprezentacijom, koja je 2020. godine na Europskom prvenstvu osvojila srebro, „Televizijska prava za Europsko prvenstvo za područje Hrvatske, kao i ranijih godina kad je o rukometnim EP-ima i SP-ima riječ, ima RTL televizija, koja će utakmice prenositi na prvom i drugom kanalu. Utakmice Hrvatske rezervirane su za glavni kanal, a na drugom kanalu, kao i na prvom u danima kad ne igraju kauboji, bit će prijenosi

drugih utakmica. Oba kanala putem računala, tableta i mobitela mogu se, uz prethodnu registraciju, besplatno gledati i na platformi RTL Play. Hrvatska večeras u Grazu od 20.30 otvara prvenstvo utakmicom protiv Crne Gore, a prijenos možete pratiti na RTL-u uz komentatorski dvojac Filip Brkić i Nikša Kaleb. Emisija 'Vrijeme je za rukomet' počinje u 19.45, a tamo ćete moći kratiti vrijeme do utakmice uz stručne analize i komentare sjajnog trojca Marko Vargek, Petar Metličić i Drago Vuković.“ (Tolić, Barišić, 24 sata, 2020.)

HRT je otkupio prava samo za polufinalne utakmice ženskog europskog prvenstva, dok je RTL imao prijenos muškog europskog prvenstva od početka istoga te s dodatkom emisije 'Vrijeme za rukomet' čiji su gosti najveće hrvatske rukometne legende.

7.2. Novčane naknade hrvatskim rukometašima i rukometašicama

Najveća razlika između muškog i ženskog rukometa vidi se u novčanim naknadama.

Hrvatski rukometni savez je za Svjetsko prvenstvo 2019. rukometašima unaprijed izdvojio: „Iako po financijama zaostajemo za velikim rukometnim silama, iznosi za nagrade u rangu su najvećih saveza. Tako će premija za prvo mjesto biti 450.000 eura u bruto iznosu, srebro ćemo nagraditi s 300.000 eura te bronzu s 200.000 eura. Četvrto mjesto na Svjetskom prvenstvu donijet će nagradu od 100.000 eura, a plasmani na peto, šesto ili sedmo mjesto vrijede 50.000 eura.“ (tportal.hr, 2019.), kako bi ih dodatno motivirao za rezultate.

HRS se isprasio i otkrio premije za rukometaše;
evo koliko su novčane nagrade za zlato, a
koliko za srebro i bronz

Autor: D. S. • Zadnja izmjena 11.01.2019 12:58 • Objavljeno 11.01.2019 u 12:58

Izvor: Pixsell / Autor: Goran Kovacic/PIXSELL

PREMIER LIGA
[FOTO] Nogometna ljepotica sa šest golova i bez pobjednika. Prvak nadoknadio dva gola zaostatka

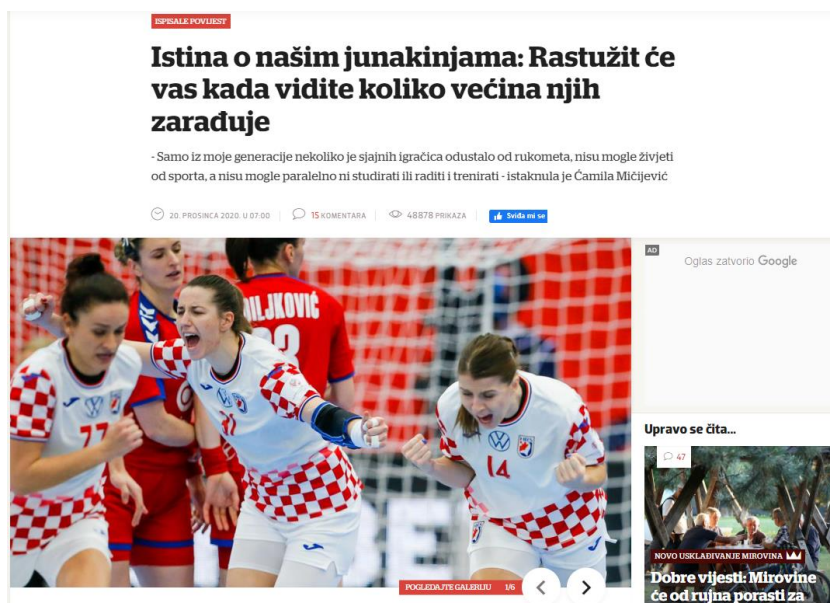

BUNDESLIGA
Jakić i Eintracht u prošloj su sezoni 'žarili i pali!' Europom, a sada se kod kuće ne mogu sastaviti s pobjedom

Slika 2. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (tportal, 11.01.2019.)

Dok rukometašicama nakon osvojene bronce na Europskom prvenstvu, „Republika Hrvatska prema pravilniku Državnog ureda za sport svakoj će igračici isplatiti po 26 tisuća kuna. Izbornik Šoštarčić će dobiti 22 tisuće, a njegov stožer će među sobom podijeliti 26.400 tisuća. No, to nije sve jer će brončane rukometašice dobiti i premije Hrvatskog rukometnog saveza. HRS još nije odlučio o svoti kojom će nagraditi naše igračice i stožer.“ (večernji.hr. 2020.)

Slika 3. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (Vecernji.hr, 20.12.2020.)

Slika 4. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (Vecernji.hr, 21.12.2020.)

Što samo nadalje prikazuje koliko se podupire muški rukomet u Hrvatskoj, a koliko ženski.

7.3. Fizički izgled hrvatskih rukometašica

Nakon osvojene brončane medalje mediji su počeli izvještavati o 'kraljicama šoka', ne samo o njihovim sportskim uspjesima, već i fizičkim izgledima za koji je najbolji primjer uzeti kapetanica reprezentacije Katarinu Ježić koju su mediji prozvali 'ženski Rambo': „**Zovu je 'ženski Rambo', kapetanica je Hrvatske, a ističe se i frizurama:** Katarina Ježić, kapetanica reprezentacije, posebna je na ovom prvenstvu, i to po frizurama. – Volim nositi neobične frizure i sama ih pravim. Moje frizure su moja inspiracija – istaknula je Katarina koju su srpski mediji prozvali “ženski Rambo” jer ima obrijan veći dio glave, jake mišiće od žestokog rada u teretani s utezima, što često objavljuje na svom Instagram profilu.“ (Mrvec, Večernji.hr, 2020.)

Slika 5. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (tportal.hr, 18.12.2020.)

Gloria.hr je koristila izraz 'Rambo iz Novog Vinodolskog'.

Slika 6. Primjer članka u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (gloria.hr, prosinac, 2020.)

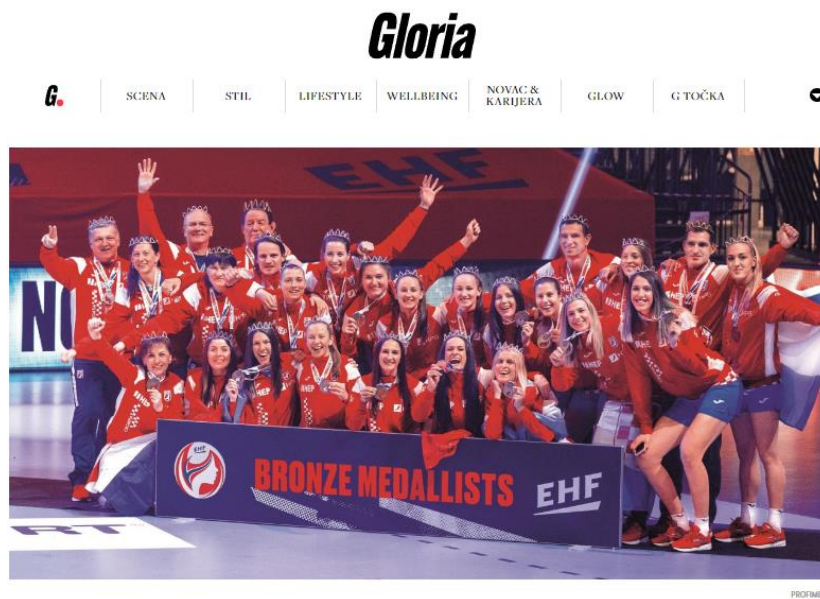
U istom tom članku autor karakterizira crte lica Dore Krsnik: „Za nju kažu da je ubojica dječjeg lica.” (Mrvec, Večernji.hr, 2020.).

7.4. Izvještavanje medija o hrvatskim rukometašicama

Kada govorimo o izvještavanju o hrvatskim rukometašicama, prema Toni Bruce može se vidjeti primjer još jednog pravila: „Nesportski aspekti: studije su pokazale visoku razinu pozornosti na osobni život, izgled i obitelj sportašica“ (prema Ožbolt 2020., Bruce, 2018.).

Gloria.hr je svoje izdanje za prosinac 2020. najavila tekстом „SAMO U NOVOJ GLORIJI Otkrivamo nepoznatu stranu rukometašica: koga ljube, kako se uređuju i što ne podnose: „U nekim drugim vremenima s naslovnice božićnog broja Glorije smiješila bi se razdragana obitelj neke domaće zvijezde. Pričali bi nam o svojim planovima za iduću godinu te bi najavljivali okupljanje rođaka sve do sedmog koljena za bogatim blagdanskim stolom. No, kako ovo nisu normalna vremena, a u bajke više ne vjerujemo, na naslovnici vam predstavljamo (do sada nepravedno zapostavljene) samozatajne žene „od krvi i mesa” - naše brončane rukometašice. Do jučer potpuno podcijenjene, a danas junakinje koje slavi cijela Hrvatska. Mogu zamisliti kako su se djevojke osjećale kada su bez imalo medijske pompe odlazile na europsko rukometno prvenstvo. Mogu također zamisliti kako su ih boljeli neprimjereni komentari protivničkih trenera na račun njihove kvalitete. Previše puta u svojoj

okolini kao žena doživjela sam slično, ne nužno na vlastitoj koži.“ (Ostrihon, A., Gloria.hr, 2020.)

SAMO U NOVOJ GLORIJI

Otkrivamo nepoznatu stranu rukometašica: koga ljube, kako se uređuju i što ne podnose

Slika 7. Primjer naslova u medijima

Izvor: preuzeto u cijelosti (gloria.hr, 22.12.2020.)

Intervju s najboljom kružnom igračicom Europskog prvenstva u Danskoj 2020. godine, Anom Debelić, za Večernji.hr, sadržavao je pitanja poput:

„Kuhanje vam ide prilično dobro? – Najdraža su mi variva, jela od tune te ostali riblji specijaliteti. U kuhinji se najviše volim osladiti Linoladom i Čokolinom. *Bili ste i gošća na Ćamilinoj fotelji i još uvijek se prepričava vaš legendarni odgovor na pitanje 'muž ili ljubavnik'. Rekli ste 'obojica'?*“ (Mrvec, D., Večernji.hr, 2020.)

8. ZAKLJUČAK

Mediji u 21. stoljeću imaju jako veliku ulogu u podržavanju rodne ravnopravnosti. Rodna neravnopravnost između sportaša i sportašica je prisutna, a sportašice se često seksualiziraju. Prikazivane su na način koji marginalizira sportsko postignuće i naglašava ženstvenost te privatni život sportašice umjesto njezine snage i vještine.

Isto tako, velika je razlika u dodjeljivanju medijskog prostora ženskim i muškim sportovima pri čemu ženski sportovi dobivaju manje pozornosti.

Medijska zastupljenost ženskog sporta u Hrvatskoj ekstremno je niska što pokazuje i analiza studije o *Ravnopravnosti između muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija*, koju je provela Agencija za elektroničke medije u sklopu studije *Jednakost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medijskih usluga* (2017.), kako od 370 sportskih priloga, muškom sportu pripada 86% tj. 319 priloga, ženskom sportu 3,76% tj. 14 priloga, a sportskih priloga u kojima se muškarci i žene pojavljuju je 9,94% tj. 37 priloga. Sportašice se tako pojavljuju češće u prilogima gdje su zastupljena oba spola, nego same.

Sama studija „*Ženski sport nije pravi sport*”: *negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj*, autorica Bojić-Ćaćić, Greblo Jurakić i Ljubičić, ističe kako se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela s negativnim stereotipima prema sportašicama od koji su neki: da sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan te da djevojke nemaju iste uvjete i da se njihov uspjeh ne cijeni jednako kao kod dječaka.

Rezultat istraživanja je dokazao i potvrdio postavljenu hipotezu kako sportsko izvještavanje o hrvatskim rukometašicama tijekom i nakon Europskog prvenstva nije rodno ravnopravno. Analizirani izvori dokazuju učestalo izvještavanje s naglaskom na privatni život rukometašica, također s naglaskom na njihov fizički izgled. Treba uzeti u obzir i samu činjenicu kako ženski sport spada u nižu vrijednost produkcije pa tako i rukomet čiji je prijenos bio nedostupan do polufinala Europskog prvenstva. Tijekom ovog istraživanja uvidjelo se kako su rukometašice rodno inferiornije od muškaraca - od izvještavanja o novčanim naknadama pa do prava na prijenos njihovih utakmica.

LITERATURA

Knjige:

1. Beck, D., i Bosshardt, L. (2003). Sports and Media. *Communication Research Trends*, 22(4), 44.
2. Coakley, J. (2015). *SPORTS IN SOCIETY: Issues and Controversies* (Eleventh Edition) (11th izd.). McGraw-Hill Education.
3. Malović, Stjepan (2005.), *Osnove novinarstva*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga
4. Oglesby, Carole A (2007) *Women 2000 and beyond: Women, gender equality and sport*. Division for the Advancement of Women. Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. New York.
5. Staurowsky, Ellen J. (2016) *Women and Sport: From Liberation to Celebration*. Philadelphia: Human Kinetics.
6. Vasilj, Miroslav (2014.), *Sportsko novinarstvo*, Synopsis, Zagreb/Sarajevo/Mostar
7. Wensing, E. H., i Bruce, T. (2003). Bending the rules: Media Representations of Gender during an International Sporting Event. *International Review for the Sociology of Sport*, 38(4), 387–396.

Članci i ostalo:

1. Bartoluci, S. (2015). Jay Coakley, *Sports in Society: Issues and Controversies* (Eleventh Edition). *Revija za sociologiju*, 45(2), 201–212. <https://doi.org/10.5613/rzs.45.2.6>
2. Bartoluci, S., i Baršić, M. (2020). "Još si i lijepa i igraš nogomet?": rodna (ne)ravnopravnost i nogomet/futsal', *Studia ethnologica Croatica*, 32(1), str. 97-126. <https://doi.org/10.17234/SEC.32.8>
3. Bruce, T. (2018). The 15 rules of sports media representation of female athletes. IWG World Conference on Women and Sport [online]. Dostupno na: <https://www.sportanddev.org/en/article/news/15-rules-sports-media-representation-female-athletes>
4. Draženović, L. (2015). Sport, mediji i politika na primjeru streljaštva: studija slučaja dvije olimpijske medalje u dva različita društveno-politička konteksta. (diplomski rad) Sveučilište u Zagrebu.

5. Eibl, R., Redžić, D., i Škarec, M. (2019). Preporuke za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima. U I. Zebec (Ur.), Impressum. Agencija za elektroničke medije.
6. Gašparić, T. (2020). Uloga i položaj žena u sportskom novinarstvu. (završni rad) Sveučilište Sjever
7. Glavaš, K. (2016). 'UPRAVLJANJE CIKLUSOM NOVČANOG TOKA - STUDIJA SLUČAJA „AD PLASTIK d.d.“ : diplomski rad', Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, citirano: 31.08.2022., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:903264>
8. Greblo Jurakić, Z., Ljubičić, V., i Bojić-Ćaćić, L. (2021). "'Ženski sport nije pravi sport": negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj', *Revija za sociologiju*, 51(1), str. 81-102. <https://doi.org/10.5613/rzs.51.1.3>
9. Horkey, T., i Nieland, J. U. (2013). International Sports Press Survey 2011.
10. Kinkela, Dragan i dr. (ur) (2011) Moralne i pravne dvojbe kod utvrđivanja spola u sportu. *Europski časopis za bioetiku*. (119-126)
11. Katsarova, I. (2019). Gender equality in sport: Getting closer every day. U European Union. Preuzeto 11. travnja 2020. Dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635560/EPRS_BRI\(2019\)6_35560_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635560/EPRS_BRI(2019)6_35560_EN.pdf)
12. Lubina, Tihana i Brkić Klmpak, Ivana (2014) Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravni vjesnik*. (213-232)
13. Milivojević, Snježana (2004) Žene i mediji: strategije isključivanja. *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture* [online], posebno izdanje. <http://www.zenskestudie.edu.rs/izdavastvo/casopis-genero/6-genero-posebno-izdanje> Pristupljeno: 8.8.2022.
14. Omrčen, Darija (2017) Analysis of gender-fair language in sport and exercise. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43/1. (143-161)
15. Ožbolt, F. (2020). Etičnost medijskog prikazivanja žena u sportu: analiza medijskog teksta i pogledi akterica. (diplomski rad) Sveučilište u Zagrebu
16. Ponterotto, D. (2014). Trivializing the Female Body: A Cross-cultural Analysis of the Representation of Women in Sports Journalism. *Journal of International Women's Studies*, 15(2), 94-111. Available at: <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol15/iss2/7>

17. Rodek, J. (2018). Sport i mediji. Školski Vjesnik : Časopis Za Pedagogijsku Teoriju I Praksu, 67(1), 108–121.
18. Ročić, N. (2017). Prikaz žena na fotografijama objavljenima u Sportskim novostima u 2016. godini (diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:783381>
19. Vilović, Gordana i Majstorović, Dunja (2017) Zastupljenost i način prikazivanja žena na naslovnica hrvatskih dnevnih novina: u službi promicanja rodni stereotipa? Medijske studije. (6-21)
20. Zelenika, R. (2000.), Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka
21. Zrnčić, G. (2015). Sustavni pregled rezultata istraživanja prikaza žena u medijima. (diplomski rad) Sveučilište u Zagrebu.

Internet izvori:

22. Čudo se dogodilo: HRT će prenositi hrvatske rukometašice na završnici Europskog prvenstva (2020.) URL: <https://www.klikaj.hr/cudo-se-dogodilo-hrt-ce-prenositi-hrvatske-rukometasice-na-završnici-europskog-prvenstva/> (Pristupljeno: 8.8.2020.)
23. Direktno.hr, TKO PRENOSI ŽENSKI RUKOMET? Evo gdje možete gledati susret Hrvatske i Srbije (2020.) URL: <https://direktno.hr/sport/tko-prenosi-zenski-rukometg-evo-gdje-mozete-gledati-susret-hrvatske-i-srbije-216755/> (Pristupljeno: 8.8.2022.)
24. Gloria.hr, Ostrihon, A.: Otkrivamo nepoznatu stranu rukometašica: koga ljube, kako se uređuju i što ne podnose (2020), <https://www.gloria.hr/gl/magazin/otkrivamo-nepoznatu-stranu-rukometasica-koga-ljube-kako-se-ureduju-i-sto-ne-podnose-15017614>
25. Goal.hr, Čubel, Jelena: Spot o Hrvatskoj s Lukom, Mandžom i Raketom najbolji na svijetu! 2.10.2021. <https://www.goal.com/hr/vijesti/hrvatska-turisticka-zajednica-modric-mandzukic-rakitic/1npal2ftvt5qu1056j58o3qzwe> (Pristupljeno 25. 06. 2022.)
26. HRT Drugi program Hrvatskog radija <https://radio.hrt.hr/drugi-program/emisija/sport-iglazba/30/> (Pristupljeno 25. 6. 2022.)
27. Olimpijske igre London 2012. (2012). Hrvatski olimpijski odbor; Dostupno na <https://www.hoo.hr/hr/natjecanja/olimpijske-igre/olimpijske-igre/oi-london-2012>. (Pristupljeno 25.06.2022.)
28. Starešinčić, D.: HRS se isprasio i otkrio premije za rukometaše; evo koliko su novčane nagrade za zlato, a koliko za srebro i broncu (2019.),

<https://www.tportal.hr/sport/clanak/hrs-se-isprsio-i-otkrio-premije-za-medalju-evo-koliko-su-novcane-nagrade-za-zlato-a-koliko-za-srebro-i-broncu-foto-20190111>

(pristupljeno 8.8.2022.)

29. Tolić, J., Barišić Z.: Evo gdje gledati prvu utakmicu na Euru: Hrvatska - Crna Gora, (2020.) <https://www.24sata.hr/sport/evo-gdje-gledati-prvu-utakmicu-hrvatski-rukometasa-na-euru-669390> (Pristupljeno: 8.8.2022.)
30. Tportal.hr ,N.M., Mateša: Sportsko novinarstvo u Hrvatskoj je super!, 28.4.2010. <https://www.tportal.hr/sport/clanak/matesa-sportsko-novinarstvo-u-hrvatskoj-je-super20100428> (pristupljeno 24. 6. 2022.)
31. Večernji.hr, Mrvec, D.: Rukometna 'šumarica': Mi brončane cure smo 17 veličanstvenih luđakinja (2020.), <https://www.vecernji.hr/sport/rukometna-sumarica-mi-broncane-cure-smo-17-velicanstvenih-ludakinja-1455811>, (Pristupljeno: 16.8.2020.)
32. Večernji.hr, nepoznati autor: Evo koliko će novca hrvatske rukometašice dobiti od države za veliki podvig (2020.), <https://www.vecernji.hr/sport/evo-koliko-ce-novca-hrvatske-rukometasice-dobiti-od-drzave-za-veliki-podvig-1455541> (Pristupljeno: 8.8.2022.)
33. Večernji.hr, Mrvec, D.: Zovu je 'ženski Rambo', kapetanica je Hrvatske, a ističe se i frizurama (2020.), <https://www.vecernji.hr/sport/zovu-je-zenski-rambo-kapetanica-je-hrvatske-a-istice-se-i-frizurama-1455439> , (Pristupljeno: 16.8.2020.)
34. Wood, Robert (2010) Women at theOlympicGames. TopendSportsWebsite, 2010, <https://www.topendsports.com/events/summer/women.htm> (Pristupljeno 16. lipnja 2020.)

PRILOZI

POPIS SLIKA:

Slika 1. Primjer naslova u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (klikaj.hr, 16.12.2020.), <https://www.klikaj.hr/cudo-se-dogodilo-hrt-ce-prenositi-hrvatske-rukometasice-na-zavrsnici-europskog-prvenstva/>, preuzeto 12.8.2022.

Slika 2. Primjer naslova u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (tportal, 11.1.2019.), <https://www.tportal.hr/sport/clanak/hrs-se-isprsio-i-otkrio-premije-za-medalju-evo-koliko-su-novcane-nagrade-za-zlato-a-koliko-za-srebro-i-broncu-foto-20190111/>, preuzeto 12.8.2022.

Slika 3. Primjer naslova u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (vecernji.hr, 20.12.2020.), <https://www.vecernji.hr/sport/istina-o-nasim-junakinjama-rastuzit-ce-vas-kada-vidite-koliko-vecina-njih-inac-zaraduje-1455179>, preuzeto 12.8.2022.

Slika 4. Primjer članka u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (vecernji.hr, 21.12.2020.), <https://www.vecernji.hr/sport/evo-koliko-ce-novca-hrvatske-rukometasice-dobiti-od-drzave-za-veliki-podvig-1455541>, preuzeto 12.8.2022.

Slika 5. Primjer naslova u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (tportal.hr, 18.12.2020.), <https://www.tportal.hr/sport/clanak/upoznajte-fantasticne-djevojke-koje-ostvarile-najveci-uspjeh-u-povijesti-hrvatskog-zenskog-rukometa-u-ekipi-imamo-cak-dva-para-blizanki-a-sve-ih-predvodi-zenski-rambo-foto-20201217> , preuzeto 12.8.2022.

Slika 6. Primjer članka u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (gloria.hr, prosinac, 2020.), <https://online.jutarnji.hr/issue/10666/1355> , preuzeto 12.8.2022.

Slika 7. Primjer naslova u medijima, izvor: preuzeto u cijelosti (gloria.hr, 22.12.2020.), <https://www.gloria.hr/gl/magazin/otkrivamo-nepoznatu-stranu-rukometasica-koga-ljube-kako-se-ureduju-i-sto-ne-podnose-15017614> , preuzeto 12.8.2022.